

Μέτρα για την πρόληψη της διαφθοράς στο εσωτερικό των τραπεζών*

ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΣΧΑ

Γενικού Επιθεωρητή Ομίλου Εθνικής Τράπεζας

1. Εισαγωγή

Η διαφθορά είναι ένα φαινόμενο που απασχολεί σήμερα και ίσως περισσότερο παρά ποτέ κράτη-κρατικούς οργανισμούς, επιχειρήσεις πάσης φύσεως δραστηριότητας και ιδιαίτερα τα πιστωτικά ιδρύματα λόγω της πολυπλοκότητας των εργασιών τους.

Τα αποτελέσματα πρόσφατων ερευνών για τη διαφθορά προβληματίζουν: Με βάση τα στοιχεία της τελευταίας έκθεσης της Ένωσης Πιστοποιημένων Ερευνητών Απατών των ΗΠΑ (ACFE), οι ζημιές από απάτες κατά το έτος 2006 εκτιμήθηκε ότι θα ανέλθουν στο 5% των ετήσιων εσόδων των αμερικανικών επιχειρήσεων και οργανισμών.

Πρόσθετα, ενώ η συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων αφορούσε ιδιοποίηση περιουσιακών στοιχείων (κλοπές, υπεξαίρεση), οι πιο ζημιογόνες και καθοριστικές για την παραπέρα επιβίωση των επιχειρήσεων που έπεσαν θύματα διαφθοράς περιπτώσεις αφορούν την παραποίηση και δημοσιοποίηση ψευδών και ανακριβών λογιστικών στοιχείων.

Το μέγεθος της διαφθοράς αναδεικνύεται επίσης και από πρόσφατη έρευνα της PriceWaterhouseCoopers σε δείγμα 5.400 επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε 40 χώρες. Το ήμισυ περίπου των επιχειρήσεων, που συμμετείχε στην έρευνα, έπεσε θύμα διαφθοράς, ενώ το μέσο κόστος των άμεσων ζημιών που υπέστησαν ανά επιχείρηση αυξήθηκε κατά 40% περίπου σε σχέση με το 2005, φθάνοντας τα 2,4 εκατ. δολάρια από 1,7 εκατ. δολάρια.

*Ομιλία που εκφωνήθηκε στην εκδήλωση.

Το σημείο, ωστόσο, στο οποίο πρέπει να δώσουμε βαρύτητα, είναι η σημαντική αυξητική τάση των ζημιών, παρά τα μεγέθη των ζημιών από περιπτώσεις διαφθοράς, αφού, όπως γίνεται παραδεκτό και από την ίδια την έρευνα, στην πραγματικότητα τα μεγέθη είναι πολύ μεγαλύτερα (υποεκτίμηση περιπτώσεων - μη υπολογισμός εξόδων διεκπεραίωσης των υποθέσεων κ.λπ.).

2. Μορφές διαφθοράς/απάτης

Η διαφθορά στον τραπεζικό χώρο εμφανίζεται με ποικίλες μορφές. Οικονομικά εγκλήματα, όπως η υπεξαίρεση/κατάχρηση κεφαλαίων, η αλλοίωση/πλαστογράφιση εγγράφων και οικονομικών καταστάσεων, η απάτη μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή ή μέσω διαδικτύου, ο εκβιασμός και η δωροδοκία, η απόκρυψη γεγονότων, καθώς και η παραβίαση της νομοθεσίας και του κανονιστικού πλαισίου είναι κάποιες από αυτές. Άλλες σοβαρές μορφές εγκληματικών πράξεων σχετίζονται με την αποδοχή/διάθεση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, την παραβίαση του απορρήτου και την εκμετάλλευση ευαίσθητων και εμπιστευτικών δεδομένων για ίδιο όφελος.

Σημαντικό μέρος της διαφθοράς στον τραπεζικό χώρο σχετίζεται και με παραβατικές ενέργειες της πελατείας ή τη δράση οργανωμένων κακοποιών. Η προσκόμιση πλαστών δικαιολογητικών, οι απόπειρες υποκλοπής στοιχείων των πελατών του e-banking ή αντικανονικών αναλήψεων μέσω ΑΤΜ είναι συνηθισμένα κρούσματα.

Έχει αποδειχθεί ότι για να διαπραχθεί απάτη ή παραβατική ενέργεια σε έναν οργανισμό πρέπει να συντρέχουν τρεις βασικές προϋποθέσεις (αποκαλούνται και 3C):

- (α) *Κίνητρα – Συνθήκες (Conditions)*: που αφορούν είτε στις υπερβολικές προσωπικές ανάγκες ή και σε υπέρμετρες φιλοδοξίες των υπαλλήλων/στελεχών του οργανισμού, είτε στις υπερβολικές πιέσεις που αυτοί δέχονται για την επίτευξη των στόχων.
- (β) *Δομές – Δυνατότητες (Corporate structure)*: που αφορούν στην ανεπάρκεια των δομών και των ελεγκτικών μηχανισμών του οργανισμού για να αποτρέψουν και να εντοπίσουν τις αντικανονικές ενέργειες.
- (γ) *Χαρακτήρας – Επιλογές (Character)*: που αφορούν στην προσδοκία του υπαλλήλου που ακολουθεί μη αποδεκτές πρακτικές, ότι οι ενέργειές του δε θα αποκαλυφθούν ποτέ ή αν ανακαλυφθούν θα είναι δυνατόν να εκλογικευτούν.

3. Κύριοι μηχανισμοί πρόληψης διαφθοράς/απάτης

Ποια είναι όμως τα κύρια εργαλεία που έχει στη διάθεσή του ο τραπεζικός οργανισμός και ο κάθε οργανισμός για τη διαχείριση του κινδύνου της διαφθοράς/απάτης προκειμένου να έχει τις λιγότερες απώλειες;

Το πνεύμα καταπολέμησης της απάτης και διαφθοράς ξεκινάει από την κορυφή της ιεραρχίας – όχι μόνο με την έκδοση τυπικών «οδηγιών» ή άλλων μνηυμάτων αλλά και με την προσωπική στάση των ανώτατων στελεχών του Ομίλου. Όσο αυστηρές κι αν είναι οι οδηγίες των εποπτικών αρχών και όσο και αν επενδύσει ένας οργανισμός σε σύγχρονα συστήματα ασφάλειας και ελεγκτικούς μηχανισμούς, αν η κουλτούρα βάσει της οποίας κυβερνάται ο οργανισμός δεν διέπεται από αδιαπραγμάτευτες αξίες, ο κίνδυνος της διαφθοράς/απάτης παραμένει και μπορεί να οδηγήσει στην καταστροφή τον κάθε οργανισμό.

Τα κύρια εργαλεία που μπορεί να χρησιμοποιήσει το πιστωτικό ίδρυμα για την αντιμετώπιση/αποφυγή της διαφθοράς και της απάτης είναι:

- (α) Η ύπαρξη κώδικα δεοντολογίας και συμπεριφοράς – εκεί ο οργανισμός θέτει το πλαίσιο των αξιών βάσει των οποίων «συμπεριφέρεται» η επιχείρηση εξωτερικά και εσωτερικά (διαφάνεια, ευθύνη, αμεροληψία, τιμιότητα και αξιοπιστία).
- (β) Η πολιτική αντιμετώπισης απατών – εκεί ο οργανισμός ορίζει τη στάση του έναντι όλων των ενεργειών απάτης και διαφθοράς που επηρεάζουν την εύρυθμη λειτουργία του, τα οικονομικά αποτελέσματα και άλλα συμφέροντά του και προβλέπει κυρώσεις για τους παραβάτες, οι οποίες πρέπει να τηρούνται με συνέπεια.
- (γ) Επαρκή συστήματα και δομές διαχείρισης κινδύνων και αντιμετώπισης απατών, βάσει των οποίων θεσπίζονται οι διαδικασίες και διαμορφώνονται οι ρόλοι και οι ευθύνες των στελεχών, καθώς και η παροχή κατάλληλης εκπαίδευσης στο προσωπικό.
- (δ) Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου και η αποτελεσματική λειτουργία των Μονάδων Επιθεώρησης και Κανονιστικής Συμμόρφωσης. Η Μονάδα Επιθεώρησης έχει προεξέχοντα ρόλο στην αντιμετώπιση/αποφυγή της διαφθοράς, αφού στόχος της είναι η ανεξάρτητη αξιολόγηση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου (δηλαδή του συνόλου των μέτρων που έχουν ληφθεί) για τη διαχείριση του κινδύνου της απάτης και της διαφθοράς που αντιμετωπίζει ο οργανισμός, και η γνωμοδότηση ως προς την επάρκεια και εύρυθμη λειτουργία των μέτρων που έχουν ληφθεί από την Εταιρεία. Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης διαδραματίζει επίσης σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση/αποφυγή της διαφθοράς, αφού στόχο έχει τη διασφάλιση της τήρησης των Νόμων και Εποπτικών Οδηγιών.

4. Επίλογος

Αυτό που πρέπει να γίνει σαφές είναι ότι όλα τα παραπάνω μέτρα βοηθούν να περιοριστούν οι ζημιές από τη διαφθορά. Δεν είναι όμως ικανά να αποτρέψουν την κατάρρευση μιας επιχείρησης ή ενός πιστωτικού ιδρύματος, εάν συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις:

- Μέτοχοι που πιέζουν για αποδόσεις που δεν συνάδουν με τη δραστηριότητα του οργανισμού (ή πιστωτικού ιδρύματος)
- Ενδοτικό management
- Διοικητικά Συμβούλια με ελλιπή γνώση για τους κίνδυνους που αναλαμβάνει ο οργανισμός (ή το πιστωτικό ίδρυμα)
- Εξωτερικός έλεγχος που, για να διατηρήσει τον έλεγχο μιας εταιρείας, διενεργεί πληθμελείς ελέγχους
- Αναλυτές που αναλύουν κατά το δοκούν
- Επιτροπή Ελέγχου με ακατάλληλη σύνθεση και επιλήσιμα μέλη για την αποστολή που πρέπει να εκτελέσουν
- Χαμηλής ποιότητας Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου/Μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου και Επιθεώρησης/Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης.

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω το πλέον αποτελεσματικό μέτρο είναι η ύπαρξη εταιρικής διακυβέρνησης, η οποία όμως έχει το πρόθεμα **ηθική**. Η ηθική διακυβέρνηση δεν είναι μόνο εργαλείο αντιμετώπισης των απατών και της διαφθοράς που αντιμετωπίζει ο οργανισμός, αλλά και βέλτιστη πρακτική που επιβραβεύεται μεσοπρόθεσμα από τους μετόχους της επιχείρησης.

Στην ίδια κατεύθυνση (δηλαδή τον περιορισμό της διαφθοράς) μπορούν να συμβάλλουν εξίσου και οι εποπτικές αρχές, ιδίως όταν ασκούν αποτελεσματικούς ελέγχους στην τήρηση των κανόνων που οι ίδιες έχουν θεσπίσει.

Κλείνοντας, επικροτώ τις προσπάθειες τόσο της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών όσο και της Διεθνούς Διαφάνειας και του Wolfsberg Group, που σίγουρα συμβάλλουν με τον τρόπο τους στον περιορισμό του δυσάρεστου κοινωνικού φαινομένου της διαφθοράς.